

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Az összbüntetési eljárásban az alkalmazandó anyagi jog meghatározásának dilemmái az
Alkotmánybírósági határozatok tükrében**

Szerző:

dr. Gyarmati Gabriella

bíró

Kézirat lezárva:

Dabas, 2022. augusztus 4.

Bevezetés

Az összbüntetés közel sem új keletű jogintézmény, mivel már a Csemegi-kódex (1878. évi V. törvény) óta, tehát közel százötven éve szerves része a hazai büntetőjogi szabályozásnak. Fogalmi meghatározása nem történt meg, lényege és jelentősége céljával határozható meg, mely nem más, mint, hogy kiküszöbölje az elítélt vonatkozásában azt a hátrányt, amely a bűncselekmények egy eljárásban történő elbírálásának elmaradásából fakadt.

Az összbüntetés nem tekinthető olyan jogalkotói kedvezménynek, amely valamely elkövetői csoportot a többihez képest pusztán méltányosságból előnyös helyzetbe hozna. Az összbüntetés épp annak a biztosítéka, hogy egyes elkövetők ne kerüljenek hátrányosabb helyzetbe a többiekhez képest azért, mert esetükben az eljárásjogi akadályok lehetetlenné tették az egységes büntetés-kiszabást és a halmazati büntetés alkalmazását.

Az összbüntetésnek az elítéltek szempontjából mindig kiemelt szerepe volt a büntetőjogban, hiszen ezzel válik számukra lehetővé, hogy azokban az ügyekben, melyekkel elbírált cselekmények esetén objektív okból nem volt biztosított az egy eljárásban elbírálás és ezáltal a halmazati büntetés kiszabása, a külön határozatokkal jogerősen kiszabott büntetések külön-külön letöltése helyett egy összbüntetéssel megállapított - nyilvánvalóan rövidebb tartamú - büntetést kelljen letölteni, illetve hajtsanak végre. Ekként az elítéltek szempontjából jelentősége van az összbüntetés feltételei meghatározásának, illetve az újra összbüntetésbe foglalhatóság kérdésének.

1. Az összbüntetés 2013. június 30. napjáig hatályos anyagi jogi szabályozása a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régí Btk.) szerint:

A 92. § (1) bekezdés kimondja, ha az elkövetőt több, határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélik, és az elkövető valamennyi bűncselekményt a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedését megelőzően követte el, a jogerősen kiszabott büntetéseket összbüntetésbe kell foglalni.

A (2) bekezdés szerint összbüntetésbe csak olyan végrehajtandó szabadságvesztések foglalhatók, amelyeket az összbüntetésbe foglaláskor még nem hajtottak végre, vagy amelyeket folyamatosan hajtanak végre.

A (3) bekezdés szerint, ha felfüggesztett szabadságvesztést kell utóbb végrehajtani azt az összbüntetésbe foglalás szempontjából a továbbiakban végrehajtandó szabadságvesztésnek kell tekinteni.

A 92.§ (4) bekezdés rendelkezése szerint a pénzbüntetés és a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés összbüntetésbe nem foglalható.

A 94. § (1) bekezdés szerint a különböző fokozatban végrehajtandó szabadságvesztések összbüntetésbe foglalása esetén az összbüntetést abban a fokozatban kell végrehajtani, amelyik közülük a legszigorúbb. Ha azonban az összbüntetés mértéke három év vagy azt meghaladó tartamú, illetőleg többszörös visszaesőnél két év vagy ezt meghaladó tartamú, az összbüntetés végrehajtási fokozatát ennek figyelembevételével kell meghatározni.

A (2) bekezdés szerint, ha az (1) bekezdés alkalmazásával megállapítandó végrehajtási fokozat az elítélt számára méltánytalan hátrányt jelentene, eggyel enyhébb fokozat állapítható meg.

2. Az összbüntetés 2013. július 1. napjától hatályos anyagi jogi szabályozása a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) szerint:

A 93.§ (1) bekezdése szerint, ha az elkövetőt több, határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélik, a jogerősen kiszabott büntetéseket - törvényben meghatározottak szerint - összbüntetésbe kell foglalni, ha az elkövető valamennyi bűncselekményt a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetését megelőzően követte el.

A (2) bekezdés szerint összbüntetésbe csak olyan végrehajtandó szabadságvesztések foglalhatók, amelyeket az összbüntetésbe foglaláskor még nem hajtottak végre, vagy amelyeket folyamatosan hajtanak végre.

A (3) bekezdés kimondja, hogy ha felfüggesztett szabadságvesztés kell utóbb végrehajtani, azt az összbüntetésbe foglalás szempontjából a továbbiakban végrehajtandó szabadságvesztésnek kell tekinteni.

A (4) bekezdés kimondja, hogy nem foglalható összbüntetésbe a korábban már összbüntetésbe foglalt büntetés, a pénzbüntetés és a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés.

A 94. §-95.§ szerint az összbüntetés tartamát úgy kell meghatározni, mintha halmazati büntetést szabnának ki. Az összbüntetés tartamának azonban el kell érnie a legsúlyosabb büntetésnek és a rövidebb büntetés vagy büntetések egyharmad részének összegeként számított tartamot, de az nem haladhatja meg a büntetések együttes tartamát. Különböző fokozatban végrehajtandó szabadságvesztések összbüntetésbe foglalása esetén végrehajtási fokozatként a legszigorúbbat kell meghatározni. Ha az összbüntetés mértéke három év vagy azt meghaladó tartamú, illetve többszörös visszaesőnél két év vagy ezt meghaladó tartamú, az összbüntetés végrehajtási fokozatát ennek figyelembevételével kell meghatározni.

Ha a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nem kizárt, annak legkorábbi időpontját a legszigorúbb rendelkezés alapján kell meghatározni. Nem bocsátható feltételes szabadságra az elítélt az összbüntetésből, ha bármelyik szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége kizárt.

3. Az összbüntetés anyagi jogi rendelkezései változásának hatása:

Az összbüntetés szabályai a fent leírtakból láthatóan a Btk. 2013. július 1. napjával történő hatálybalépésével módosultak. A módosítást követően jelenleg is hatályos rendelkezésekkel a jogalkotó egyértelműen a szigorítás irányába mozdult el.

A szabályozásban ez a szigorítás az alábbiak szerint jelenik meg:

- A régi Btk. - a 92. § (1) bekezdésében - azon cselekményeknél tette lehetővé az összbüntetés alkalmazását, amelyeket az elkövető a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedését

megelőzően követett el. Ezzel szemben a Btk. 93. § (1) bekezdése alapján összbüntetés csak azon cselekmények esetén alkalmazható, amelyek elkövetési ideje a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetését megelőző időre esik. A két időpont, vagyis a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetése és a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedése nem válik el szükségszerűen. Azon esetekben ugyanakkor, amelyekben az elsőfokú ítélet ellen bármely jogosult fellebbezéssel él, az eljárás másodfokon, adott esetben pedig harmadfokon is folytatódik, és a legkorábbi elsőfokú ítélet kihirdetése bizonyosan korábbi időpontra esik, mint az első jogerős ítélet meghozatala. A módosítás tehát az összbüntetés szempontjából figyelembe vehető időtartamot leszűkítette.

- Szemben a korábban hatályos szabályokkal, a Btk. 93. § (4) bekezdése alapján már nincs lehetőség a többszörös összbüntetésbe foglalásra, vagyis arra, hogy a bíróság a korábban már összbüntetésbe foglalt ítéleteket az összbüntetésbe foglalás feltételeinek megfelelő további ítéletekkel együtt foglalja új összbüntetésbe.
- A régi Btk. szabályai alapján - figyelemmel az összbüntetés tartamának megállapításához iránymutatást nyújtó a 3/2002. Büntető jogegységi határozat II. pontjára - lehetséges volt, hogy a hosszabb tartamú szankció mellett a (leg)rövidebb teljesen elenyésszen. A Btk. 94. §-a megszüntette az abszorpció lehetőségét azáltal, hogy előírta: a (leg)rövidebb tartamú büntetésnek legfeljebb a 2/3 része engedhető el.
- A régi Btk. előírása szerint az összbüntetés tartama nem érhetette el az alapul fekvő büntetések együttes tartamát. A Btk. 94. §-a alapján ugyanakkor már nem kizárt a kumuláció, vagyis az összbüntetés tartama megegyezhet a büntetések összegének tartamával. Az összbüntetés mértékének felső határát - a régi Btk. 40. §-a szerinti húsz évvel szemben - a Btk. 36. §-ában 25 évre emelte a jogalkotó.

A Btk. 93-96. §-ai a fentiek szerint jelentősen szűkítik a figyelembe vehető ítéletek és ezzel együtt azon elkövetők körét, akik esetében helye van összbüntetés megállapításának. Szintén lényegi változás, - melyet a büntető eljárásjogba vezetettek be - hogy az összbüntetési eljárás lefolytatására nem kerül sor automatikusan. Ahhoz a Be. 574. § (4) bekezdése hatályos rendelkezése értelmében be kell szerezni az elítélt hozzájárulását, kivéve, ha azt maga az elítélt indítványozta.

Az összbüntetésbe foglalás célja azonban a módosítást követően továbbra is változatlan maradt, ugyanis a 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása szerint az összbüntetésbe foglalás célja azon hátrányok kiküszöbölése, melyek az elítéltet az egyes cselekményei külön eljárásban elbírálása folytán érik, azaz az összbüntetéssel az elítélt olyan helyzetbe kerül, mintha a vele szemben kiszabott, több szabadságvesztés büntetés alapjául szolgáló cselekményeket egy eljárásban bírálták volna el, és halmazati büntetést szabtak volna ki vele szemben. Az összbüntetés jogintézménye a célját akkor tudja elérni, ha az összbüntetésbe foglaláskor az összbüntetésbe foglalandó szabadságvesztések végrehajtása még nem fejeződött be. Ha az elítélt valamely szabadságvesztést már kitöltötte, nincs arra lehetőség, hogy a terheltet a bíróság olyan helyzetbe hozza, mintha ügyeit egy eljárásban bírálták volna el.

Az azonban változatlanul irányadó, hogy amennyiben felfüggesztett szabadságvesztést kell utóbb végrehajtani, akkor azt az összbüntetésbe foglalás szempontjából a továbbiakban végrehajtandó szabadságvesztésnek kell tekinteni. A szabadságvesztés büntetések csak abban az esetben foglalhatók összbüntetésbe, ha a bíróság már eredetileg is szabadságvesztést szabott ki. A pénzbüntetés és a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés összbüntetésbe továbbra sem foglalható.

A miniszteri indokolás kitér arra is, hogy az összbüntetésbe foglalás jelentős kedvezmény az elkövető számára, előfordult azonban olyan eset a régi szabályozás alapján, amikor összbüntetésbe foglalt ítéletek közül a legrövidebb teljesen elenyészett. A szigorítás irányába ható változásnak ekként itt is meg kell jelenni, melyet a miniszteri indoklás azzal magyaráz, hogy azon kriminálpolitikai törekvéssel, amely a többszörös bűnelkövetőkkel szemben szigorúbb fellépést kíván meg, ez nem összeegyeztethető. Mindezekre figyelemmel az új szabályozás szerint csak azoknak a bűncselekményeknek a vonatkozásában nyújt lehetőséget a törvény az összbüntetésbe foglalásra, amelyeket az elkövető a legkorábbi ítélet kihirdetését megelőzően követett el, valamint a törvény a korábban összbüntetésbe foglalt büntetés további összbüntetésbe foglalását már nem teszi lehetővé.

A 2013. július 1. napján hatályba lépett Btk. (2012. évi C. törvény) rendelkezéseinek alkalmazását a Btk. hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény rendezte. A hivatkozott törvény 3. §-a az összbüntetés megváltozott

szabályainak alkalmazása körében kimondta, hogy az összbüntetésbe foglaláskor a 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) rendelkezéseit csak akkor kell alkalmazni, ha az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy az új Btk. hatályba lépése után emelkedett jogerőre.

Ezen átmeneti szabály egyértelmű helyzetet teremtett azokban az összbüntetési eljárásokban, ahol az alkalmazhatóság tekintetében vetélkedtek egymással az 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) és a 2012. évi C. törvény (Btk.) rendelkezései, az új anyagi jogi szabályok javára billentve a mérleg nyelvét.

A bírói jogalkalmazás körében azonban a két anyagi jog eltérő - a Btk. nyilvánvalóan szigorúbb - szabályrendszere miatt, az elítéltek és védőik vitatták a szigorúbb anyagi jog fenti törvény szerinti alkalmazásának alkotmányos megfelelését, ugyanis álláspontjuk szerint az átmeneti szabályokat meghatározó törvény 3.§-a a visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmának alkotmányos követelményébe ütközik.

A fentiekre hivatkozó alkotmányjogi panasz vizsgálata körében született meg az Alkotmánybíróság 10/2018. (VII.18.) AB határozata (továbbiakban ABh.1.)

A konkrét esetben az indítványozó a Pesti Központi Kerületi Bíróság 204.B.20.113/2013/28. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék 32.Bf.5543/2014/8. számú határozatával 2014. június 1-jén jogerőre emelkedett 1 év 10 hónap börtönbüntetés és a Fővárosi Törvényszék 15.Bk.715/2013/2. számú, 2012. július 18-án jogerőre emelkedett összbüntetési ítéletével megállapított 6 év 1 hónap börtönbüntetés összbüntetésbe foglalása iránt terjesztett elő kérelmet. A Fővárosi Törvényszék 15.Bk.715/2013/2. számú határozata az elítélt három korábbi büntetését foglalta összbüntetésbe.

Az indítványozó ellen folytatott büntetőeljárások kivétel nélkül a régi Btk. alapján minősülő cselekmények miatt folytak. Tekintettel azonban arra, hogy az összbüntetési indítvánnyal érintett egyik ítélet - a Pesti Központi Kerületi Bíróság 204.B.20.113/2013/28. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék 32.Bf.5543/2014/8. számú határozatával 2014. június 1-jén jogerőre emelkedett 1 év 10 hónap börtönbüntetés - 2013. július 1-jét követően emelkedett jogerőre, az indítványozó esetében - a Btkátm. támadott rendelkezése értelmében - az eljáró bíróságnak a Btk. összbüntetési szabályait kellett alkalmazni.

Az indítványozó összbüntetésbe foglalás iránti indítványát a Fővárosi Törvényszék elsőfokú bíróságként eljárva a 14.Bpk.1639/2014/6. számú végzésével elutasította. A döntést a Fővárosi Ítéletábla másodfokon 3.Bpkf.10174/2015/3. számú végzésével helyben hagyta. Az elsőfokú döntés indokolása szerint az indítványozó összbüntetésbe foglalás iránti indítványával érintett ítéletek közül az egyik 2013. július 1-jét, tehát a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre. Ennek megfelelően az összbüntetésbe foglalásra a Btkátm. 3. §-a alapján a Btk. szabályai az irányadók. A Btk. 93. § (4) bekezdése - a korábban hatályos szabályozással ellentétben - kizárja a többszörös összbüntetésbe foglalás lehetőségét. Ennek következtében nem volt mód arra, hogy az indítványozó korábbi összbüntetését és ezt követően született, legutóbbi jogerős ítéletét összbüntetésbe foglalják, mert az többszörös összbüntetésbe foglalás lett volna. Így az indítványozó kérelmét az eljáró bíróság elutasította.

Az indítványozó álláspontja szerint a Btkátm. 3. §-a nem áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság követelményével. Utal rá az indítványozó, hogy a jogállamiságból fakadó követelményeket az Alkotmánybíróság számos korábbi határozatában elemezte és rögzítette. Ennek keretében az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a jogállamiságnak szerves része a jogbiztonság, amiből a nulla poena sine lege praevia jogelv, vagyis az a követelmény is fakad, hogy senkit sem lehet olyan jogszabályi rendelkezés alapján büntetéssel sújtani, amely a cselekmény elkövetésekor még nem volt hatályos. A jogbiztonság érdekében a jogalkotónak korlátokat kell szabnia a lezárt jogviszonyokba történő beavatkozás lehetősége előtt. Ilyen beavatkozás csak akkor engedhető meg, ha a lezárt jogviszony megváltoztatását a jogbiztonsággal konkuráló más alkotmányos elv elkerülhetetlenné teszi.

Az indítványozó úgy vélte, hogy esetében csak a szerencsén, valamint az adott büntetőeljárás lefolytatására illetékes hatóságok leterheltségén múlt, hogy mikor emelkedett jogerőre az ítélete, illetőleg, hogy az a Btk. hatálybalépését követő időre esett. Sérti a jogbiztonságot, hogy ezen véletlen és előre nem látható okból kellett a bíróságnak a Btk. rendelkezéseit alkalmazni a régi Btk. szabályai helyett, és így nem volt lehetőség az indítványozóval szemben hozott büntető ítéletek összbüntetésbe foglalására.

Az Alkotmánybíróság az összbüntetés szabályait ezt megelőzően mindössze két döntésében tárgyalta. Az 1116/D/2001. AB határozat alapjául szolgáló indítványokban az érintettek - egyebek mellett - azt kifogásolták, hogy az összbüntetés szabályait a jogalkotó „szigorúbb irányban megváltoztatta”. A határozat indokolásában az Alkotmánybíróság az összbüntetési szabályok módosítására vonatkozó indítványozói kifogást a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalma alapján vizsgálta. Az 1012/B/2008. AB határozatban az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az összbüntetés jogintézménye büntető anyagi jogi kategória. „Az összbüntetés célja - a halmazati szabályokból kiindulva - valójában az arányos büntetés garantálása azokban, a terhelt számára a leghátrányosabb esetekben, a személyi szabadság elvonásával járó szankciók alkalmazásakor, ha a terhelt ismert és felderített cselekményeinek egy eljárásban való elbírálására a hatóságok, illetve a bíróság oldalán felmerülő objektív okból nem volt mód.” (ABH 2011, 1864, 1867.) Az összbüntetésbe foglalás a határozat értelmében „egy járulékos jogintézmény” (ABH 2011, 1864, 1870.), amelynek alkalmazása „deklaratív bírói tevékenység” (ABH 2011, 1864, 1870.). „Mindebből az következik, hogy az összbüntetési eljárás során a bíróság [...] nem is kerülhet abba a helyzetbe, amikor a nullum crimen sine lege és annak társelvei szóba kerülnének.” (ABH 2011, 1864, 1870.)

Mindezekből következően az Alkotmánybíróság értelmezésében az összbüntetés olyan garanciális rendelkezés, amely meghatározott, számára hátrányos esetekben kompenzációt nyújt a terheltnek. Jellegét tekintve járulékos jogintézmény, amely nem jelent önálló elítélést.

Büntetőjogi tárgyú döntéseiben az Alkotmánybíróság továbbá következetesen hangsúlyozta, hogy a büntetési rendszer kialakításánál a törvényhozó szabadsága széles körben érvényesül. A terheltnek bizonyos csoportjainak eltérő kezelése, súlyosabb megbüntetésük elvi lehetőségének a biztosítása vagy számukra kedvezmények nyújtása a büntetőpolitika körébe tartozó kérdés.

Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátait állapítsa meg, de ne a politika tartalmáról döntsön, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapjogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira” (1214/B/1990. AB határozat, ABH 1995, 571, 573, 574.; lásd még: 23/2014. (VII. 15.) AB határozat)

A hivatkozott alkotmánybírósági esetjog alapján az is megállapítható, hogy az összbüntetés korábban nem volt tárgya olyan alkotmányossági vizsgálatnak, amely a jogbiztonság valamely követelményének, így például a visszaható hatály tilalmának az érvényesülését vizsgálta volna.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a jogbiztonság megköveteli, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek, továbbá a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak {9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 65-66.; 38/2012. AB határozat, Indokolás [84]}. A jogbiztonság teremti meg a lehetőséget a jogalanyoknak arra, hogy magatartásukat ténylegesen a jog előírásaihoz tudják igazítani {3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [58]}.

A jogi normák előreláthatóságának és kiszámítható működésének követelménye felöleli a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás korlátozott és kivételes lehetőségét. Vagyis jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg jogkövetkezményeket: nem rögzíthet kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.

Az Alkotmánybíróság szerint valamely jogszabály nem csupán akkor minősülhet az említett tilalomba ütközőnek, ha a hatálybalépés visszamenőlegesen történt, hanem akkor is, ha a jogszabály rendelkezéseit - erre irányuló kifejezett rendelkezés alapján - a jogszabály hatálybalépése előtt létrejött jogviszonyokra is alkalmazni kell {57/1994. (XI. 17.) AB határozat, ABH 1994, 324-325.; 16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [32]}. Ez utóbbi esetben a szabály a hatálybalépését megelőző eseményhez, tényhez fűz új, a korábban hatályos szabályhoz képest eltérő jogkövetkezményt, aminek következtében felmerülhet a visszaható hatály sérelme.

Az Alkotmánybíróság döntésének indokolása szerint az összbüntetésbe foglalás szükségszerűen legalább két jogerős ítéletet feltételez. Ezek közül a Btkátm. 3. §-a értelmében csak az egyik ítélet jogerőre emelkedésének kell a Btk. hatálybalépését követő időpontra esnie. A másik - legalább egy - ítélet jogerőre emelkedésének az időpontja ugyanakkor a Btk. és egyúttal a Btkátm. 3. §-ának a

hatálybalépését megelőző időpontra is eshet.

Az ítélet jogerőre emelkedése, illetve annak időpontja ténykérdés. Így valamennyi olyan összbüntetési eljárásban, amikor az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy ítélet 2013. július 1-jét megelőzően emelkedett jogerőre, megállapítható, hogy a Btkátm. 3. §-ában foglalt alkalmazási szabály a hatálybalépését megelőzően keletkezett tényekre alkalmazandó. Ilyen esetekben a Btkátm. kifogásolt 3. §-a tehát a hatálybalépését megelőzően keletkezett tényekhez fűz új, a korábban hatályos szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményt azáltal, hogy meghatározza az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetés tartamának a megállapítására irányadó szabályt. A Btkátm. 3. §-a ezért tartalmilag visszaható hatályúnak minősül. Önmagában ugyanakkor a szabály visszaható hatályú alkalmazása nem vezet feltétlenül alaptörvény-ellenességhez. Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében ugyanis a tilalom kizárólag a jogalanyok helyzetét elnehezítő (ad malem partem) visszaható hatályú szabályra irányadó [110/2009. (XI. 18.) AB határozat, ABH 2009, 971, 984.].

Az Alkotmánybírósági határozat szerint a régi Btk. és a Btk. kapcsolódó szabályainak összevetésével megállapítható, hogy a hatályos rendelkezések a terhelte nézve hátrányosabbak. A Btk. kapcsolódó szabályai ugyanis egyértelműen szűkítik azon ítéletek - és egyúttal azon elítéltek - körét, amelyen belül lehetőség van összbüntetés megállapítására. Ezen túl a Btk. a kiszabható büntetés mértékét érintően is súlyosította a szabályokat. Az elítélteknek tehát súlyosabb büntetést kell kiállniuk, amennyiben az ítéleteiket a Btk. alapján foglalják összbüntetésbe, mintha arra a régi Btk. alapján kerülne sor. Ezen súlyosabb szabályok alkalmazásáról pedig a Btkátm. kifogásolt 3. §-a rendelkezik.

Alkotmánybíróság végül azt vizsgálta meg, hogy a szabályozás összhangban áll-e az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján a jogállamiság és a jogbiztonság érvényesülésének kritériumai - köztük különösen a visszaható hatály tilalma - nem csupán irányt mutatnak, de határokat is szabnak a jogalkotói és a jogalkalmazói tevékenységnek {lásd hasonlóan: 16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [74]}.

A jogbiztonság alkotmányos követelményéből fakadó elvek, így különösen a kiszámíthatóság és az előre láthatóság elvei azt kívánják meg, hogy az új vagy módosított szabályok alkalmazása - lehetőség szerint - a jövőre nézve legyenek kötelezők, és a szabály a keletkezését megelőzően létrejött tényeket és jogviszonyokat, valamint azok jogkövetkezményeit az érintetteknek nézve hátrányosan ne szabályozhassa. Garanciát nyújtanak továbbá arra, hogy ezen főszabálytól csak indokolt esetben, módon és mértékben lehessen eltérni. A visszaható hatály tilalma tehát nem abszolút, a jogállamiság garanciarendszere azonban a visszaható hatályú szabályokat csak meghatározott keretek között engedi érvényesülni.

A fentiek szerinti jogállami követelmények nem zárják ki annak a lehetőségét, hogy az összbüntetés számítását érintő módszerek utólag változzanak, sőt szigorodjanak. Így az összbüntetés szabályainak a 2013. július 1-jei módosítása a változás tartalmától függetlenül önmagában nem vezet alaptörvény-ellenességhez.

Megállapította az Alkotmánybíróság ugyanakkor, hogy a vizsgált esetben a jogalkotó ezen súlyosabb szabályok bevezetését nem bízta a jogalkalmazásra - vagyis nem tette lehetővé, hogy az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)-(2) bekezdései alapján maguk döntsék el, hogy a cselekmény elkövetése idején vagy a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő törvény tartalmaz-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltekre nézve és ezért, az egyes esetekben melyik alkalmazandó -, hanem arról a Btkátm. 3. §-ával rendelkezett.

Az Alkotmánybíróság a fentiekben a Btkátm. 3. §-át érintően nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítéltekre nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabály, hanem azt is, hogy a rendelkezés alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett.

Ezek összhatásaként az Alkotmánybíróság arra a megállapításra jutott, hogy a Btkátm. 3. §-a kívül esik a korlátozott, és kivételes esetek azon körén, amelyen belül a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás az Alkotmánybíróság gyakorlata és a jogállamiság alkotmányos garanciarendszere alapján általában megengedett. Mindezek alapján a panasszal érintett, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények

módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény 3. §-a alaptörvény-ellenességét megállapította és megsemmisítését rendelte el.

Kimondta, hogy az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)-(2) bekezdései alapján eljárva hozhatnak döntést arról, hogy az adott összbüntetési vagy utólagos összbüntetési eljárásban a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályai tartalmazznak-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltre nézve, és ezért, az egyes esetekben melyik büntető törvény alkalmazandó.

A fenti elveket az Alkotmánybíróság a 3360/2018. (XI.28.) AB határozatában (továbbiakban Abh. 2.) - is megerősítette. Ezen határozat előzménye az volt, hogy három büntetését érintően terjesztett elő összbüntetésbe foglalás iránti kérelmet a panaszos. Abban kezdeményezte a

- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2015. november 17-én kihirdetett és jogerőre emelkedett 5.B.20.528/2013/206. számú ítéletével kiszabott 10 hónap szabadságvesztés (az elkövetés ideje: 2005. október 27 - 2005. november 18.),
- a Budai Központi Kerületi Bíróság 2011. augusztus 25-én kihirdetett és a Fővárosi Törvényszék 27.Bf.10.496/2011/8. számú ítélete folytán 2012. szeptember 18-án jogerőre emelkedett 14.B.XI.8/2009/124. számú ítéletével kiszabott 3 év szabadságvesztés (az elkövetés ideje: 2007. április - 2007. július 27.), és
- a Budapest Környéki Törvényszék 2014. november 18-án kihirdetett és a Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.121/2015/36. számú ítélete folytán 2015. július 8-án jogerőre emelkedett 24.B.90/2012/262. számú ítéletével kiszabott 7 év szabadságvesztés (az elkövetés ideje: 2011. június 22. - 2012. július 26.) összbüntetésbe foglalását.

A kérelmet a Budapest Környéki Törvényszék 7.Bpk.4/2017/2. számú végzésével - a Btk. szabályait alkalmazva - elutasította. Az indítványozó büntetéseit a bíróság azért nem foglalta összbüntetésbe, mert nem teljesült a jogszabályhely azon feltétele, amely az egybefoglalást akkor engedi meg, ha az elkövető valamennyi bűncselekményt a legkorábban hozott ítélet kihirdetését megelőzően követte el.

Az Alkotmánybíróság ennek kapcsán itt is kifejtette, hogy a Btk. alkalmazása az indítványozót kedvezőtlenebb helyzetbe hozta, mintha a bíróságok az esetében a régi Btk. alapján jártak volna el.

A régi Btk. 92. § (1) bekezdése ugyanis tágabb időbeli keretet szabott az összbüntetés szempontjából figyelembe vehető ítéletek meghatározásának: akkor engedte meg az összbüntetésbe foglalást, ha az elkövető valamennyi bűncselekményt a legkorábban hozott ítélet jogerőre emelkedését megelőzően követte el. Annak következtében tehát, hogy az indítványozó alapítéleteinek az összbüntetésbe foglalásakor a bíróságok a Btk. szabályait alkalmazták, az indítványozó hátrányosabb helyzetbe került - elesett az összbüntetésbe foglalás lehetőségétől -, mintha a bíróságok a régi Btk. alapján hozták volna meg a határozatukat. A Btk., vagyis az elítéltre nézve hátrányosabb szabályok alkalmazását pedig a Btkátm. 3. §-a írta elő az indítványozó esetében.

Az Alkotmánybíróság erre figyelemmel megállapította, hogy a Btkátm. 3. §-a alaptörvény-ellenességének a megállapítása és megsemmisítése az indítványozó által kifogásolt bírósági döntés alaptörvény-ellenességének a megítélésére is kihat. Az indítványozó összbüntetési kérelme alapján hozott jogerős összbüntetési határozat ugyanis olyan jogszabályi rendelkezésen alapul, amelynek alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság utóbb megállapította.

Konklúzióként foglalta össze, hogy a bíróságok valamennyi olyan összbüntetésbe foglalás során kötelesek lefolytatni a Btk. 2.§-a szerinti vizsgálatot, amikor az összbüntetésbe foglalandó ítéletek között van olyan, amely alapjául szolgáló cselekmények elkövetési ideje a régi Btk. hatálya idejére esik, feltéve, hogy az összbüntetésbe foglalás egyéb törvényi feltételi az adott esetben fennállnak (Abh.2. indokolás [32])

A büntető törvénykönyv időbeli hatályának értelmezése tekintetében a bírói gyakorlat alakította ki azt az értelmezési szabályrendszert, amely különös jelentőséget nyert a 2012. évi C. törvény, vagyis a Btk. hatálybalépése során, és amely a Btkátm. 3. §-a megsemmisítése következtében is irányadó volt.

Mindezek figyelembevételével a büntetőeljárás gyakorlat megosztott volt a tekintetben, hogy az összbüntetési eljárást mely időpontban hatályos büntető anyagi jogszabályok alkalmazásával kell lefolytatni.

Egyik álláspont szerint az összbüntetésbe foglalás során nincs jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás iránti indítvánnyal érintett alapítéltek közül valamelyik a Btk. hatályba lépését, tehát 2013. július 1. napját követően emelkedett jogerőre, hiszen ellenkező esetben - amennyiben valamennyi alapítélet már 2013. július 1. napján megelőzően, tehát a korábbi Btk. hatálya alatt jogerős lett - a Btk. 2 §. (1))2) bekezdésének alkalmazása, az időbeli hatály kérdése fel sem merülhet. Ebben az esetben a büntetéseket a korábbi Btk. szabályai alapján kell összbüntetésbe foglalni. Önmagában tehát nem zárja ki a korábbi Btk. alkalmazásának lehetőségét az, ha valamelyik ítélet 2013. július 1. napját követően emelkedett jogerőre. Ezt az álláspontot képviselte a Szegedi Ítéltábla a Bpfk.I.16/2019/3. számú és a Debreceni Ítéltábla a Bpkf.III.24/2019/4. számú határozataiban. Ezzel szemben a Fővárosi Ítéltábla a 16.Beüf.10.026/2019/3. számú határozatában képviselt másik álláspont szerint - melyet a Győri Ítéltábla a Bpkf.II.341/2018/66. számú határozata is követett - az összbüntetésbe foglalás lehetőségének a megnyílási ideje az irányadó annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy az összbüntetés feltételeinek a megállapítása, illetve az összbüntetésbe foglalás során melyik büntető törvény rendelkezéseit kell alkalmazni. Amennyiben tehát az utóbb hozott ügydöntő határozat a Btk. hatályba lépését, azaz 2013. július 1. napján követően emelkedett jogerőre, az összbüntetés lehetősége is ekkor nyílik meg, ezért az összbüntetés során a Btk. rendelkezéseit kell alkalmazni. A Legfőbb Ügyészség is ezen utóbbi álláspontot képviselte.

Ezen jogalkalmazásban felmerülő kérdés körében született a Kúria 2/2019. Büntető Jogegységi Határozata, mely kimondta, hogy az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető törvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös, annak van jelentősége, hogy az összbüntetésbe foglalás lehetősége mikor nyílt meg.

A határozat a fenti rendelkezést azzal indokolta, hogy az összbüntetésbe foglalás során a jogerős ítéletekből kell kiindulni. Az összbüntetésbe foglalás során nem bűncselekmények elbírálására, illetve büntetés kiszabására kerül sor, az eljárás egyetlen célja az elítélt olyan helyzetbe hozatal, mintha valamennyi bűncselekményét egy eljárásban bírálták volna el és vele szemben halmazati büntetést szabtak volna ki. Következésképp a Btk. 2. §-ában foglaltak - az elkövetés idejének és az összbüntetés megnyíltának időpontja viszonylatában - nem bírnak jelentőséggel, ez az összbüntetés tekintetében már csak azért is közömbös időszak, mert az elkövetés, illetőleg az alapítélet meghozatalakor még

az sem tudható, hogy lesz-e egyáltalán az adott terhelt esetében összbüntetésre okot adó joghelyzet. Ez legkorábban a második - az összbüntetés törvényi feltételeinek megfelelő - alapítélet jogerőre emelkedésének időpontjában vizsgálható és dönthető el. A Btk. 2. §-ának alkalmazhatósága kapcsán az is felmerül, hogy a büntető törvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezés alapján az elkövetéskori és az elbíráláskori jogi helyzetet kell összevetni. Az összbüntetésbe foglalandó alapítéletekkel érintett bűncselekményeket azonban már jogerősen elbírálták és - mivel az elítélés alapjául szolgáló tényeket és körülményeket az összbüntetés nem érintheti - az alapítéletekben kiszabott büntetések összbüntetésbe foglalásakor az elkövetéskori joghelyzethez már nem lehet visszatérni. Az összbüntetés szükségessége tehát legkorábban kizárólag abban az időpontban merülhet fel, amelyben jogerőre emelkedik és végrehajthatóvá válik a terhelttel szemben a legalább második, az összbüntetési feltételeknek mindenben megfelelő ítélet. Amennyiben tehát az érintett alapítéletek mindegyike 2013. július 1. napját megelőzően jogerőre emelkedett és a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá vált, úgy a korábbi Btk. összbüntetésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Amennyiben legalább egy alapítélet 2013. július 1. napja után emelkedett jogerőre, vagy vált a szabadságvesztés tekintetében végrehajthatóvá, úgy a Btk. 3. §-ának megsemmisítését követően is a Btk. szabályait kell követni.

Az Alkotmánybíróság az 1/2020. (I. 2.) AB határozatával (továbbiakban Abh.3.) megállapította, hogy a fentiekben megjelölt jogegységi határozat alkotmányellenes, ezért azt a közzétételére - 2019. június 25. napjára - visszaható hatállyal megsemmisítette, egyidejűleg elrendelte a jogegységi határozat alkalmazásával meghozott összbüntetésbe foglalások felülvizsgálatát.

A konkrét ügy előzményeként az elítélt 2018. október 12-én a bíróságra érkezett beadványában kérte a Fővárosi Törvényszék 8.B.1191/2010/63. számú ítéletével 2014. január 30-án kiszabott és a Fővárosi Ítéletábrla 2.Bf.133/2014/39. számú ítéletével 2015. március 10-én jogerőre emelkedett 6 év fegyházbüntetés (elkövetési idő: 2009. április 10-ig); a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 43(III). Kb.1601/2013/170. számú ítéletével 2014. október 22-én halmazati büntetésül kiszabott és a Fővárosi Ítéletábrla Katonai Tanácsa 6.Kbf.109/2014/28. számú ítélete folytán 2016. március 21-én jogerőre emelkedett 7 év 6 hónap fegyházbüntetés összbüntetésbe foglalását.

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2018. december 15-én kelt, 43.Kbeü.144/2018/3. számú ítéletével a fenti ítéletekkel kiszabott szabadságvesztéseket - a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény alkalmazásával - összbüntetésbe foglalta, az összbüntetés tartamát 9 év fegyházban állapította meg azzal, hogy az elítélt többszörös visszaeső, és feltételes szabadságra nem bocsátható. Az elítélt fellebbezése nyomán eljáró Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa 2019. február 13-án kelt 6.Kbkf.10.005/2019/4. számú végzésével az elsőfokú határozatot helybenhagyta, azonban az indokolásban úgy foglalt állást, hogy az eljárásban alkalmazandó jog a Btk., ezért a hivatkozott törvényhelyeket megfelelően korigálta.

A határozattal szemben a katonai ügyész 2019. február 25-én kelt átiratában a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 840. §-a alapján ismételt összbüntetési eljárás lefolytatását kezdeményezte arra figyelemmel, hogy a Btk. 94. §-ában meghatározott szabály értelmében a konkrét ügyben a jogerősen megállapított 9 évvel szemben minimum 9 év 6 hónap tartamú összbüntetés megállapításának lett volna helye, így a jogerős ítélet törvénysértő.

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2019. március 13-án 43.Kbeü.9/2019/3. számú végzésével a katonai ügyész ismételt összbüntetési eljárás lefolytatására irányuló indítványát elutasította.

A végzés ellen a katonai ügyész fellebbezést jelentett be, amely alapján eljárva a Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa 2019. június 19-én kelt, 6.Kbkf.10.020/2019/3. számú végzésével a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 43.Kbeü.9/2019/3. számú végzését hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot az ismételt összbüntetési eljárás lefolytatására utasította. A végzés indoklása értelmében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (a továbbiakban: Btkátm.) 3. §-ának az Alkotmánybíróság általi megsemmisítése csupán a jogi helyzet formális változását idézte elő, továbbá a megsemmisítés nem jelenti azt, hogy a megsemmisített rendelkezés alapjául szolgáló bírói gyakorlat ne érvényesülne tovább változatlanul. Néhány nappal a határozathozatalt követően, 2019. június 25-én hirdette ki a Kúria az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntető anyagi jogi szabályokról szóló BJE-t, mely ezen ügyben is alkalmazandóvá vált.

Mindezek után került sor az alkotmányjogi panasz előterjesztésére, melyben az indítványozó álláspontja szerint a BJE a jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő Btk.-szabályozás alkalmazását írja elő az összbüntetési eljárásokban a Btk. hatálybalépését megelőzően elítéltek esetében is, ezért nem áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, konkrétan pedig a jogbiztonság követelményrendszerébe tartozó kiszámíthatóság garanciájával, és sérti a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmát.

Ezen alkotmányjogi panasszal lényegében ugyanarra a pontra került a jogértelmezési probléma, mely a jogegységi határozat előtt is fennállt.

Az Alkotmánybíróság az 1/2020. (I. 2.) AB. határozatának indokolása szerint (lásd [53] pont) az összbüntetési szabályok alkalmazása akkor áll összhangban az Alaptörvény B.) cikk (1) bekezdéséből folyó követelményekkel és akkor nem sérti a visszaható hatályú jogalkotás és jogalkalmazás tilalmát, ha a Btk. 93-96. §-ai a 2013. július 1-jét megelőzően jogerőre emelkedett ítéletekben foglalt büntetés összbüntetésébe foglalására csak akkor alkalmazhatók, ha az elítéltre nézve kedvezőbb, előnyösebb előírást rögzítenek.

A Btk. 2. § (1) bekezdése értelmében a bűncselekményt - a törvényben foglalt kivételekkel - az elkövetése idején hatályban lévő büntetőtörvény szerint kell elbírálni.

A törvényhez fűzött jogalkotói indokolás értelmében a Btk. felhívott rendelkezése - a hatályos joggal egyezően - általános szabályként azt írja elő, hogy a bűncselekményt az elkövetés idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. A nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege elvekből következik, hogy az új bűncselekményt megállapító, illetve az elbírálást szigorító büntetőtörvénynek nem lehet visszaható ereje. A törvény a visszaható hatály tilalma alól két kivételt határoz meg: a később hatályba lépett enyhébb szabályozást, illetve - bizonyos esetekben - a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények körét. Ezen szabályozással nem áll összhangban a Kúriának a BJE rendelkező részében tett azon megállapítása, amely szerint az összbüntetési eljárás során alkalmazandó büntetőtörvény meghatározásakor az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési ideje közömbös. A Kúria érvelésének lényege szerint az

összbüntetésbe foglalás nem minősül a Btk. 2. § értelmezésében vett elbírálásának.

Az Alkotmánybíróság szerint ennek ellenére egyértelmű, hogy az összbüntetés anyagi jogi szabály, és az összbüntetés megállapítása az ítélező bíró feladata, függetlenül attól, hogy arra az alapeljárásban vagy utóbb, különleges eljárásban kerül sor. Anyagi jogi szabály alkalmazásakor pedig az ítélező bírónak a Btk. 2. §-a alapján kell eljárni. Azt, hogy a Btk. 2. §-át mikor nem kell alkalmazni, maga a törvény egyértelműen és taxatívén rögzíti. A kivételszabályokat ugyanis a jogalkotó a Btk. 2. § (2)-(3) bekezdéseiben pontosan meghatározta. Minden olyan esetben, amelyre nem irányadóak ezek a kivételszabályok, a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály az irányadó és az alkalmazandó a jogalkotó szándéka szerint. A Kúria a BJE rendelkező részében foglalt megállapítását nem a Btk. 2. § (2)-(3) bekezdéseiben foglalt kivételszabályokból vezette le, arra a kivételszabályok tartalma alapján lehetősége sem lett volna. A Kúria a BJE rendelkező részében foglalt megállapítással lényegében egy új kivételszabályt, vagyis jogot alkotott, amellyel a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály alkalmazását az összbüntetéssel összefüggő egyes esetekben kizárta. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a BJE meghozatalakor a Kúria túllépte a jogegység biztosítására vonatkozó alaptörvényi felhatalmazás kereteit, és elvonta a törvényhozói hatalmi ág jogkörét, ami az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésének a sérelmét eredményezte.

Ezen döntéseket követően - és ma is - nincs olyan hatályos, a bíróságokra kötelező előírás, amely valamely Büntető törvénykönyv kötelező alkalmazását írná elő, ekként az összbüntetés során eljáró bírónak esetről esetre kell állást foglalnia abban, hogy eljárása során a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályainak alkalmazása indokolt-e.

Az 1/2020 (I.2.) AB határozatot követően a jogalkalmazás feladata lett az Alkotmánybírósági határozatokban foglaltak értelmezése és ennek alapján a joggyakorlat alakítása.

A Fővárosi Ítéltábla az ezt követően meghozott összbüntetési határozataiban akként foglalt állást, hogy az 1/2020. AB határozat és az azt követően született alkotmánybírósági döntések alapján kizárólag az alapítéltek jogerőre emelkedésének időpontját vetik össze az elbíráláskori jogállapottal és az alapítételekben írt bűncselekmények elkövetési ideje figyelmen kívül marad.

Ez az álláspont jelent meg a Fővárosi Ítéltábla 3.Beüf.10633/2020/4. számú és a 3.Beüf.10.484/2020/9. számú határozataiban. Ezen döntések indokolása szerint az Alkotmánybíróság a 10/2018. (VII. 18) AB határozatban kifejtett indokoláshoz képest az utóbb született határozataiban már egyértelmű iránymutatást adott a Btk. 2. §-ának alkotmányos követelményeknek is megfelelő értelmezésére akként, hogy az összbüntetésbe foglaláskor az időrendben első ítélet jogerőre emelkedésekor, valamint az összbüntetésbe foglaláskor hatályos büntető törvények összevetése alapján kell a bíróságnak a Btk. 2.§-ában írtakat szem előtt tartva az alkalmazandó büntető törvény tekintetében állást foglalnia.

Az Alkotmánybíróság az 1/2020. (I. 2.) számú határozatának [55] pontja szerint összbüntetésbe foglalni csak jogerős ítéleteket lehet. Az ítétek jogerőre emelkedése ténykérdés. Az összbüntetésbe foglalás lehetősége ugyan valóban az időrendben második jogerős ítélettel nyílik meg, ez azonban nem jelenti azt, hogy az időrendben első ítélet büntetőjogi jogkövetkezményt meghatározó rendelkezését az összbüntetés ne foglalná magába, ne írná felül. Az összbüntetés így ugyanolyan hatást gyakorol az időrendbe elsőként hozott jogerős ítéletre, mint az összbüntetéssel érintett többi jogerős ítéletre. Ebből következően a visszaható hatály tilalmának a tiszteletben tartása szempontjából az időrendben elsőként hozott ítélet meghatározó.

A Fővárosi Ítéltábla ezen határozataiban az alkalmazandó jog meghatározása körében kifejtett álláspontja szerint az időrendben elsőként hozott ítélet tehát a meghatározó, mert ez az első olyan időpont, amikor legalább elvi lehetőség állt fenn arra, hogy a bíróság valamennyi bűncselekményt egy eljárásban bírálja el, vagy - miután az ügyek egy eljárásban történő elbírálására nem került sor - a különálló ügyekben is jogerős ügydöntő határozatot hozzon és összbüntetésbe foglalás alapját képező büntetést szabjon ki. Azaz időszerű elbírálás esetén legkorábban ekkor nyílhatott volna meg az összbüntetésbe foglalás lehetősége.

Ezen jogértelmezéssel formált gyakorlatot törte át ismét az Alkotmánybíróság az ezt követően hozott határozataival.

Az Alkotmánybíróság a 3213/2022. (V. 11.) AB határozatával megállapította, hogy a Fővárosi Ítéletábrla mint másodfokú bíróság 5.Bpkf.10.252/2021/3. számú ítélete alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisítette.

Az alkotmányjogi panasz előzménye az volt, hogy az indítványozó az alábbi hét jogerős elítélése kapcsán kezdeményezte összbüntetési eljárás lefolytatását a Fővárosi Törvényszéken:

- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2016. április 14-én kelt 11.B.X.21.565/2013/96. számú, és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 21.Bf.6452/2016/3. számú határozata folytán 2016. június 14-én jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 1 év 10 hónap szabadságvesztés és 3 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2010. december 4., 2011. január 7., 2011. január 10);
- a Fővárosi Törvényszék 2015. május 28-án kelt 26.B.1149/2012/168. számú, és a Fővárosi Ítéletábrla mint másodfokú bíróság 4.Bf.270/2015/38. számú határozata folytán 2016. június 28-án jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 7 év 6 hónap szabadságvesztés és 8 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2003. december 18., 2005. június-október, 2006. március-2007. augusztus 15., 2012. június 1.);
- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2016. február 5-én kelt 8.B.20.069/2014/131. számú és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 25.Bf.8278/2016/13. számú határozata folytán 2017. február 21-én jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 2 év szabadságvesztés és 2 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2010. október);
- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2016. június 8-án kelt 13.B.XVI.31.586/2015/31. számú és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 26.Bf.10.746/2016/6. számú határozata folytán 2017. május 15-én jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 1 év 8 hónap szabadságvesztés és 2 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2012. január 13., 2012. január 24-25.);
- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2017. június 26-án kelt 19.B.XIV.20.759/2013/134. számú, és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 32.Bf.10.802/2017/8. számú határozata folytán 2017. október 30-án jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 9 hónap szabadságvesztés és 1 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2005. május 19.);
- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2019. június 17-én kelt 825.B.31.769/2013/258. számú és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 23.Bf.10.688/2019/7. számú határozata folytán

2020. szeptember 15-én jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 3 év 6 hónap szabadságvesztés és 4 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2004. augusztus 31-2005. szeptember 5.);

- a Pesti Központi Kerületi Bíróság 2019. február 28-án kelt 10.B.12.465/2016/93. számú és a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 25.Bf.9610/2019/20. számú határozata folytán 2020. október 29-én jogerőre emelkedett ítéletével kiszabott 1 év szabadságvesztés és 2 év közügyektől eltiltás (elkövetési idő: 2012. március 30.-2012. augusztus 23.).

A Fővárosi Törvényszék 26.Bpk.60/2021/2. számú 2021. február 16-án kelt ítéletével a felsorolt hét jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztést összbüntetésbe foglalta. Az összbüntetés tartamát 10 év 2 hónap 10 nap szabadságvesztésben állapította meg, amelyből az indítványozó feltételes szabadságra nem bocsátható. Az elsőfokú bíróság az összbüntetés során a régi Btk. szabályait alkalmazta. A Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 2021. április 21-én végleges 5.Bpkf.10.252/2021/3. számú ítéletével az elsőfokú ítéletet - az új Btk. alkalmazásával - megváltoztatta és az összbüntetés tartamát 11 év 1 hónap szabadságvesztésben állapította meg. Álláspontja szerint az összbüntetésbe foglalás alapjául szolgáló valamennyi ítélet a Btk. hatályba lépése után emelkedett jogerőre, ezért az összbüntetésbe foglalásra a Btk. rendelkezései az irányadók.

(Megjegyzés: a vádlott valamennyi jogerős ítélettel elbírált cselekményét a régi Btk. hatálya alatt követte el, míg az ítéletek a Btk. hatálya (2013. július 1.) alatt váltak jogerőssé!)

Az alkotmányjogi panaszt indítványozó álláspontja szerint az összbüntetésbe foglalás során, szemben az alkalmazott Btk. rendelkezéseivel, a régi Btk. alapján lett volna szükséges eljárni, ugyanis az anyagi jog 2.§-a alapján az alapul fekvő bűncselekmények elkövetési ideje a meghatározó. Miután az összbüntetési kérelemben szereplő valamennyi bűncselekményt a régi Btk. hatálya alatt követte el a terhelt és a régi Btk. összbüntetési szabályainak alkalmazása rá nézve kedvezőbb büntetést eredményeznének, így a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság ítélete sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésből levezetett visszaható hatályú jogalkalmazás tilalmát.

Az Alkotmánybíróság ezen konkrét alkotmányjogi panasz kapcsán megállapította, hogy az

indítványozó összbüntetési indítványa alapján eljáró másodfokú bíróság tartalmilag a Btkátm. Alkotmánybíróság által megsemmisített 3. §-ának és az ugyancsak megsemmisített 2/2019. BJE-ben foglaltaknak megfelelő vizsgálatot folytatott, amely szerint nem a bűncselekmény elkövetésének az ideje, hanem az összbüntetési alapítéletek jogerőre emelkedésének időpontja az irányadó az alkalmazandó büntető törvény megállapítása szempontjából. A másodfokú bíróság ennek eredményeként jutott arra a következtetésre, hogy az indítványozó esetében nincs helye a régi Btk. összbüntetési szabályai alkalmazásának. Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság a Btkátm. 3. §-át és a 2/2019. BJE-t egyaránt alaptörvény-ellenesnek minősítette és a jelen alkotmányjogi panasszal érintett mindkét bírósági határozat meghozatalát megelőző hatállyal megsemmisítette, a jelen ügyben eljáró másodfokú bíróságnak - az Alkotmánybíróság határozataiban foglalt iránymutatásnak megfelelően - a Btk. 2. §-a alapján kellett volna eljárnia, amely szerint az elkövetés időpontja az irányadó és az elbírálás időpontja csak a kedvezőbb büntetés esetén jöhet szóba.

Ebből tehát az a jogi következtetés vonható le, hogy az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az összbüntetésbe foglalás során alkalmazandó büntető törvénykönyv meghatározásakor az alapul fekvő bűncselekmények elkövetési idejének van meghatározó jelentősége.

Ezen a jogértelmezést erősítette tovább a 3256/2022 (VI.3.) AB határozat is, melyben az Alkotmánybíróság a Pesti Központi Kerületi Bíróság 11.Bpk.51.664/2020/7. számú végzése, valamint a Fővárosi Törvényszék 31.Bpkf.11.146/2020/4. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.

Az alkotmányjogi panaszhoz vezető ügy előzményeként az indítványozó három jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés összbüntetésbe foglalását indítványozta. Az ítéletek felsorolása nélkül megjegyzem, hogy valamennyi ítélet 2013. július 1. napját követően emelkedett jogerőre, de csak az egyik ítéletben szereplő bűncselekmény elkövetési ideje esett ezen dátum elé, vagyis a régi Btk. hatálya alá.

Az elsőfokú bíróság a Btk. szabályait alkalmazva az összbüntetésbe foglalásra irányuló indítványt elutasította, melyet a Fővárosi Ítéletábrla mint másodfokú bíróság helybenhagyott. A másodfokú

határozat indokolása szerint az Abh3. alapján a Btk. 2. §-ának alkalmazásakor a bíróságnak az alapítéletekkel elbírált bűncselekmények elkövetési időpontjában és az elbíráláskor - vagyis az összbüntetésbe foglalásról történő döntéshozatal időpontjában - hatályos büntető törvény összevetése alapján kell döntenie arról, az összbüntetésbe foglalás során melyik jogszabályt alkalmazza. Kiemelte továbbá a másodfokú bíróság, hogy az elkövetési idő meghatározása az egy eljárásban elbíralt több bűncselekmény esetén az Alkotmánybíróság által is hivatkozott bírói gyakorlat alapján történik. A régóta kikristályosodott bírói gyakorlat szerint abban az esetben, ha az elkövető a halmazatban elbíralt bűncselekményeket több büntető törvény hatálya alatt követi el, az alkalmazandó jogszabály kiválasztását mindenkor az utolsóként megvalósított bűncselekmény elkövetési ideje alapozza meg, amennyiben az kedvezőbb, mint az elbíráláskori (BH2004. 304., BH2016. 74., BH2019. 153.). Ezért úgy ítélte meg, hogy az elsőfokú bíróság helyes következtetéssel jutott arra, hogy az indítványozó esetében nem volt helye összbüntetésbe foglalásnak.

A támadott bírósági végzések kapcsán az Alkotmánybíróság megállapította, hogy azok nem állnak ellentétben az Abh1., az Abh2. és az Abh3. megállapításaival, ugyanis a Btkátm. 3. §-a szerinti alkalmazási szabály megsemmisítését követően az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)-(2) bekezdései alapján eljárva hozhatnak döntést arról, hogy az adott összbüntetési vagy utólagos összbüntetési eljárásban a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályai tartalmazzak-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltre nézve, és ezért az egyes esetekben melyik büntető törvény alkalmazandó.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az indítványozó alkotmányjogi panaszában lényegében azt a módszert kifogásolta, amelynek segítségével a bíróság az elkövetési időt az összbüntetéssel érintett több bűncselekmény esetében megállapította. Az elkövetési idő és annak alapján az elkövetés idején hatályos anyagi jog megállapításának a módja az összbüntetési szabályok alkalmazása keretébe eső olyan szakjogi kérdés, amelyet az eljáró bíróságoknak kell meghatározniuk. Mindezek alapján tehát elutasította a panaszt.

Összegzés

Az előzőekben felvetett gondolatokkal arra kívántam rámutatni, hogy milyen kihívásokkal kell szembesülniük a gyakorló bírának az összbüntetési eljárás lefolytatása során.

Mindezek mellett elmondható, hogy mára már kikristályosodni látszik az összbüntetés körében az a jogegységesítő törekvés, mely abba az irányba mutat, hogy az elkövetési időnek van elsődlegesen jelentősége az összbüntetésről való döntés során. A jogalkalmazó bírák feladata ugyanakkor továbbra is fejleszteni és kialakítani azt a joggyakorlatot, mely ezen kérdéskörben is követendő, egységes jogi szemléletet tükröz és a jogbiztonság alaptörvényben meghatározott követelményeinek megfelel.

Hivatkozott joganyagok, jogegységi határozatok, bírósági döntések:

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény
- a Kúria 2/2019 Büntető Jogegységi Határozata
- az Alkotmánybíróság 1116/D/2001. AB Határozata
- az Alkotmánybíróság 1012/B/2008. AB Határozata
- az Alkotmánybíróság 10/2018. (VII.18) AB Határozata
- az Alkotmánybíróság 3360/2018. (XI.28) AB Határozata
- az Alkotmánybíróság 1/2020. (I.2) AB Határozata
- az Alkotmánybíróság 3213/2022. (V.11) AB Határozata
- az Alkotmánybíróság 3256/2022. (VI.3) AB Határozata
- a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 3.Beüf.10.484/2020/9. sz. és 3.Beüf.10.633/2020/4. számú határozatai